

VORISIYLIKKA INNOVATSION YONDASHUVNING IJTIMOY-FALSAFIY MASALALARI

Isroilov Bektosh Erkinovich

Falsafa fanlari nomzodi, dotsent

Samarqand davlat chet tillar unistituti tadqiqotchisi

СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКИЕ ВОПРОСЫ ИННОВАЦИОННОГО ПОДХОДА К НАСЛЕДОВАНИЕ

Исроилов Бектош Эркинович

Кандидат философских наук, доцент

Научный сотрудник Самаркандского

государственного института иностранных языков

SOCIAL-PHILOSOPHICAL ISSUES OF AN INNOVATIVE APPROACH TO SUCCESSION

Isroilov Bektosh Erkinovich

Candidate of Philosophy, Associate Professor

Researcher, Samarkand State Institute of Foreign Languages

E-mail: isroilov@gmail.com

Orcid: 0452-0202-0244-356x

Annotatsiya: Mazkur maqolada vorisiylikka innovatsion yondashuvning ijtimoiy-falsafiy masalalari yoritilgan. Shuningdek, vorisiylikning falsafiy asoslari, vorisiylikning inson hayotidagi ahamiyatini va uning ta'sirlari, vorisiylik jamiyatning barqarorligi va o'ziga xosligini saqlashga yordam beradigan an'analar, qadriyatlar va me'yorlar kabi bog'lovchi unsurlarning mavjudligini haqidagi ma'lumotlar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: vorisiylik, an'ana, innovatsion yondashuv, falsafa, qadriyatlar tizimi.

Аннотация: В статье рассматриваются социально-философские вопросы инновационного подхода к преемственности. В нем также описываются философские основы преемственности, важность преемственности в жизни человека и ее последствия, а также существование связующих элементов, таких как традиции, ценности и нормы, которые помогают поддерживать стабильность и идентичность общества.

Ключевые слова: преемственность, традиция, инновационный подход, философия, система ценностей.

Abstract: This article discusses the socio-philosophical issues of an innovative approach to succession. It also presents information on the philosophical foundations of succession, the importance of succession in human life and its effects, the existence of connecting elements such as traditions, values, and norms that help maintain the stability and identity of a society.

Key words: succession, tradition, innovative approach, philosophy, value system.

Kirish. Vorisiylikka yangicha yondashuv bilan bog'liq ijtimoiy va falsafiy xarakterdagi muammolarga kirish jamiyatimiz asosini yaratuvchi turli fanlarning o'zaro ta'sirini oddiy tahlil qilishni talab etadi. Globallashuv va innovatsion texnologiyalar bilan bog'liq zamonaviy o'zgarishlar

odatiy ijtimoiy tuzilmalar va qadriyatlarni qayta ko'rib chiqishni talab qilmoqda. O'zgarishlarga e'tibor qaratadigan yangi yondashuv mavjud me'yorlar va ijtimoiy o'zaro ta'sir usullarining barqarorligini shubha ostiga qo'yadi. Shu ma'noda, jadal o'zgarishlar sharoitida madaniy, tarixiy va

ijtimoiy elementlarning davomiyligini qanday saqlab qolish mumkinligini tushunish muhimdir. Ushbu masalani muhokama qilish nafaqat oqilona yechimlarni izlashni, balki shaxs va jamiyatning umumiy jarayondagi rolini falsafiy tushunishni ham anglatadi. Shunday qilib, ushbu tadqiqot innovatsiyalar sodir bo'ladigan ijtimoiy kontekstni anglash uchun zarur bo'lgan muhim jihatlarni va ularning ijtimoiy sohadagi vorisiylikka ta'sirini aniqlashga qaratilgan.

Adabiyotlar tahlili. Ilmiy adabiyotlarda vorisiylik - tabiat, jamiyat va inson hayoti hamda tafakkurining doimiy o'zgarishi, rivojlanishining uzviy bog'liqligini ifoda etuvchi falsafiy tushuncha ekanligi dalillangan. Vorisiylik o'tmish merosiga tayangan holda jamiyat taraqqiyotini yuksak bosqichga ko'tarish va bu jarayonning uzluksizligini ta'minlashga xizmat qiladi. Aynan ana shu bog'liqlik jamiyatning iqtisodiy, ijtimoiy va ma'naviy-ma'rifiy taraqqiyoti, uning mazmunan takomillashuvini ta'minlaydi. Vorislik jarayonini teran anglash, fan, madaniyat, ma'naviyatning taraqqiyot qonuniyatlarini tahlil qilish, o'tmishga to'g'ri va xolisona munosabatda bo'lish imkonini yaratadi. Darhaqiqat, inson bilimi va ma'naviyatining yuksalishi jamiyat taraqqiyotining ilk davrlaridan hozirgi kungacha uzluksiz davom etmoqda. Ana shu jarayon mobaynida inson mukammallashib, koinotni zabt etdi, axborotlashgan jamiyatda o'z imkoniyatlarini namoyon etib, uning misli ko'rilmagan moddiy va ma'naviy taraqqiyotini ta'minladi. Bu Vorislikning ijobiy xarakterini ifodalaydi. Shu bois, jamiyat hayotining turli sohalarini isloh etish jarayonida vorisiylikni ta'minlash, saqlash va unga amal qilish beqiyos ahamiyat kasb etadi.

Tahlil va natijalar. Vorisiylik g'oyat keng qamrovli tushuncha bo'lib, u birinchidan, bir tarixiy davr doirasidagi avlodlar aro munosabatlarga asoslansa, ikkinchidan, turli tarixiy davrlarda yaratilgan moddiy boyliklar, ma'naviy qadriyatlar bog'liqligi va uzluksizligini ifodalaydi. Keyingi yillarda jamiyatimiz hayotining barcha sohalarida amalga oshirilayotgan islohotlarda milliy qadriyatlarimiz, urf-odat va an'alarimiz, ajdodlarimiz tafakkuri va dahosi bilan yaratilgan bebaho ilmiy, madaniy-ma'rifiy merosni tiklash, asrab-avaylash va boyitish, avlodlar va ajdodlararo vorislikni ta'minlash masalasiga alohida ahamiyat qaratib kelinmoqda. Bu sa'y-harakatlar jamiyati ma'naviyatining yuksalishi bilan birgalikda zamonaviy talablarga

javob beradigan barkamol yoshlarni tarbiyalab voyaga yetkazish, kelajak avlodlarga ozod va obod Vatan qoldirish, vorisiylik rishtalarining yanada mustahkamlanishini ko'zda tutadi. Vorisiylik ijtimoiy falsafada muhim bo'lgan g'oyadir. Zamonaviy yondashuvlarda bu tushuncha yangi ma'nolarga ega bo'lib, nafaqat barqarorlikni, balki jamiyatning o'zgarish qobiliyatini ham ta'kidlaydi. Ijtimoiy vorisiylik madaniyat, iqtisodiyot va siyosatdagi o'zgarishlarni qamrab oladi, bunda yangi texnologiyalar va muloqot usullari eski ijtimoiy-madaniy modellarni qo'llab-quvvatlashi yoki buzishi mumkin. Ijtimoiy vorisiylik kontekstida innovatsiyalar to'g'risidagi fikrlar xilma-xillikni keltirib chiqaradigan progressiv o'zgarishlar ham mavjud tizimlarga kiritilishi kerakligini tushunishni talab qiladi. Shunday qilib, vorisiylik jamiyatlarning asosiy qadriyatlari va me'yorlariga sodiq qolgan holda davr sinovlariga qanday bardosh berayotganini tushunishning kalitidir.

Zamonaviy yangi usullar ijtimoiy tizimlarning rivojlanishi uchun muhimdir, chunki ular ijtimoiy barqarorlikning yangi yo'llarini yaratadi. Muloqot texnologiyalari va usullarining tez o'zgarishi sharoitida jamiyat o'zaro ta'sirning eski modellarini qayta ko'rib chiqishi kerak. Ijtimoiy sohadagi yangiliklar, masalan, fuqarolarning ishtirok etishi uchun raqamli platformalardan foydalanish odamlarga qaror qabul qilishda faolroq ishtirok etishga yordam beradi, bu esa ijtimoiy aloqalarni kuchaytiradi. Ammo bunday o'zgarishlar texnologiyalarga kirish va ulardan noto'g'ri foydalanish ehtimoli bilan bog'liq axloqiy masalalarni keltirib chiqarishi mumkin. Innovatsion yondashuvlar ijtimoiy amaliyotlarni yangilash imkoniyatlarini ochadi, shuningdek, globallashuv davrida o'zaro ta'sir va mas'uliyat haqida jamiyat oldiga muhim falsafiy masalalarni qo'yadi. Ularning ijtimoiy tuzilma va madaniy o'ziga xoslikning barqarorligiga ta'sirini tahlil qilish zarur, bu esa turli fanlar o'rtasida kompleks yondashuv va muloqotni talab qiladi.

Vorisiylikning falsafiy asoslarini quyidagi tamoyillar orqali tushuntirish mumkin:

1. Tarixiylik tamoyili: Ijtimoiy vorislik tarixning uzluksizligi va avlodlar o'rtasidagi bog'liqlikni ifodalaydi. Har bir avlod o'zidan oldingi avlodlarning tajribasi va bilimlariga tayanadi. Bu tamoyil orqali jamiyatning rivojlanishi va taraqqiyoti ta'minlanadi.

2. Madaniy va ma'naviy uzluksizlik: Ijtimoiy vorislik madaniyat, an'analar, din, san'at va boshqa ma'naviy qadriyatlar orqali shakllanadi. Bu jarayon orqali jamiyatning o'ziga xosligi va milliy kimligi saqlanib qoladi.

3. Ijtimoiy adolat va tenglik tamoyili: Ijtimoiy vorislik jarayonida adolat va tenglik masalalari muhim ahamiyatga ega. Avlodlar o'rtasida resurslar, imkoniyatlar va bilimlarning taqsimlanishi ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaydi.

4. Taraqqiyot va o'zgarish tamoyili: Ijtimoiy vorislik statik emas, balki dinamik jarayon hisoblanadi. Har bir avlod o'zidan oldingi avlodlarning merosini o'zgartirib, yangi sharoitlarga moslashtiradi. Bu tamoyil orqali jamiyat doimiy ravishda rivojlanadi.

5. Shaxsiy va ijtimoiy mas'uliyat: Ijtimoiy vorislik shaxslarning o'z avlodlariga nisbatan mas'uliyatini talab qiladi. Har bir inson o'z bilim, tajriba va qadriyatlarini keyingi avlodlarga yetkazish orqali jamiyatning kelajagini shakllantirishda ishtirok etadi.

Vorislik inson hayotida juda muhim o'rin tutadi, chunki u orqali har bir shaxs o'zining shaxsiy va ijtimoiy identitetini shakllantiradi, ma'naviy va madaniy qadriyatlarni egallaydi va jamiyatning bir qismi sifatida o'sadi. Bu jarayon insonning hayotiy yo'nalishini belgilashda, uning dunyoqarashini shakllantirishda va ijtimoiy munosabatlarda muhim rol o'ynaydi. Vorislikning inson hayotidagi ahamiyatini va uning ta'sirlarini quyidagi jihatlardan ko'rib chiqish mumkin:

Ma'naviy ta'siri. Ijtimoiy vorislik insonning ma'naviy dunyosini boyitadi va uning hayotiy qadriyatlarini shakllantiradi. Diniy e'tiqodlar, axloqiy me'yorlar, insoniy qadriyatlar va ma'naviy an'analar avlodlar orqali uzatiladi. Bu jarayon orqali inson o'zining ichki dunyosini mustahkamlaydi, hayotga ma'no topadi va o'zining maqsad va vazifalarini anglash imkoniyatiga ega bo'ladi. Masalan, oila va jamiyatda qadrlangan adolat, mehribonlik, halollik kabi fazilatlar ijtimoiy vorislik orqali keyingi avlodlarga yetkaziladi.

Madaniy ta'siri. Ijtimoiy vorislik madaniyatning saqlanib qolishi va rivojlanishida asosiy omil hisoblanadi. Til, adabiyot, san'at, an'analar, milliy bayramlar va urf-odatlar avlodlar orqali davom etadi. Bu jarayon orqali har bir inson o'zining milliy va madaniy identitetini shakllantiradi. Masa-lan, Navro'z kabi milliy bayramlar yoki xalq og'zaki

ijodi orqali avlodlar o'rtasida madaniy uzluksizlik ta'minlanadi. Madaniy vorislik insonning o'ziga xosligini saqlashga yordam beradi va global dunyoda uning o'ziga xosligini himoya qiladi.

Ijtimoiy ta'siri. Ijtimoiy vorislik insonning jamiyatdagi o'rnini va rolini belgilaydi. Oilaviy, professional yoki ijtimoiy meros orqali insonlar o'zlarining ijtimoiy mavqeini shakllantiradilar. Masalan, oilaviy kasb yoki ijtimoiy mas'uliyatlar avlodlar orqali davom etadi. Bundan tashqari, ijtimoiy vorislik orqali jamiyatda barqarorlik va birdamlik saqlanib qoladi. Har bir avlod o'zidan oldingi avlodlarning tajribasidan foydalanadi, bu esa jamiyatning taraqqiyotiga olib keladi.

Shaxsiy rivojlanishdagi ahamiyati. Vorislik insonning shaxsiy rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. U orqali inson o'zining kelajagini rejalashtirish, o'zining maqsadlarini belgilash va ularga erishish uchun zarur bo'lgan bilimlarni egallaydi. Masalan, ota-onalar tajribasi yoki oilaviy an'analar bolalarning shaxsiy va kasbiy yo'nalishini belgilashda muhim rol o'ynaydi.

Xulosa. Vorislik inson hayotining barcha jihatlariga ta'sir ko'rsatadi. U orqali inson o'zining ma'naviy, madaniy va ijtimoiy identitetini shakllantiradi, jamiyatning bir qismi sifatida o'sadi va kelajak avlodlar uchun meros qoldiradi. Bu jarayon insoniyatning tarixiy rivojlanishini ta'minlaydi va jamiyatning barqarorligini mustahkamlaydi. Ijtimoiy vorislik nafaqat o'tmishni hurmat qilish, balki kelajakni qurish uchun ham asosdir.

Adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston milliy ensiklopediyasi. O'zbekiston Respublikasida chiqarilgan 12 jildli universal milliy ensiklopediya. Birinchi jild. Toshkent, 2000-yil.
2. Ворисийлик ва маънавият уйғунлиги. <https://arxiv.uz/uz/documents/referatlar/manaviyat-asoslari/vorislik-va-manaviyat-uy-unligi>. 20.09.2019.
3. Асрарова, М. (2025). Философский анализ наследия представителей античности и немецкой классической философии в исследованиях. Международная конференция академических наук, 4(1), 87–90.
4. Soatova N. An'anaviylik va vorislik. –T.: Mumtoz so'z, 2019. –B.12.